

बेंद्र पुरस्कृत इंदिरा आवास योजनेंतर्गत मनकूटा टिकाऊ घर-
कुलांच्या बांधकामाकरीता ठरवून देण्यात आलेले निकष-आराखाडा.

गवारासुद्ध शासन,

ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,

शासन निर्णय क्रमांक: इआयो-1096/प्र.क्र.73/जल-17,

संचालय, मुंबई-400 032, दिनांक 31 ऑक्टोबर, 1996.

- वाचा :- (1) केंद्र शासनाचे परिपत्रक क्रमांक: एच-11011/3/93/आरईजे-5, दिनांक 15 सप्टेंबर, 1994.
(2) केंद्र शासनाचे अर्थ शासकीय पत्र क्रमांक: 34011/34/94/आरई-3/(ए), दिनांक 1 जानेवारी, 1996.
(3) शासन निर्णय क्रमांक: इआयो-1096/प्र.क्र.10/जल-17, दिनांक 16 मार्च, 1996.
(4) शासन निर्णय क्रमांक: इआयो-1096/प्र.क्र.89/जल-17, दिनांक 30 ऑक्टोबर, 1996.

प्रस्तावना :- इंदिरा आवास योजनेंतर्गत ग्रामीण भागातील दारिद्र्य रेषेव्यालील अनुसूचित जाती/जमातीतील व्यक्तींना आणि भुवत पेठविभागांना तसेच दारिद्र्य रेषेव्यालील मागरोतार ग्रामीण वरील व्यक्तींनाही घरे गोफत उपलब्ध करून देण्यात येतल.

इंदिरा आवास योजनेंतर्गत घरांच्या विहित किमतीत गजबूत व टिकाऊ घरे बांधणे शक्य होत नसल्याचे दिसून आल्याने घरांच्या दर्जात सुधारणा करण्याबाबत राज्य शासनाने ठरविले आहे. त्याप्रमाणे दिनांक 16 मार्च, 1996 रोजी शासन निर्णय काढून इंदिरा आवास घरकुलासाठी रु.30,000/- खर्च करण्याचा निर्णय घेतला आहे. तसेच संदर्भित शासन निर्णय क्र.4 नुसार इंदिरा आवास योजनेंतर्गत बांधण्यात येण-या घरकुलाचे सुधारित निकष पुढीलप्रमाणे आहेत:-

केंद्र व राज्य शासन रु.21,000/-, राज्य अतिरिक्त निधी रु.7,500/- व लाभार्थीच्या मजुरीच्या स्वरूपातील हिरसा रु.1,500/- असा राहील.

शासन निर्णय :- वरील परिस्थितीचा विचार करून घरांचा दर्जा मजबूत व टिकाऊ करण्याबाबत शासन खालील-
प्रमाणे निर्देश देत आहे:-

1) **घराची रचना :-** घराचे क्षेत्रफळ वाढवून 250 चौ.फूट करण्यात यावे. घरांचा दर्जा सुधारण्या-
साठी संपूर्ण बांधकाम चालू व सिमेंट मध्ये करावे. घराचा आकार वाढवितांना घरकुलामध्ये 2 कोठ्या बांधण्यात.
त्यामध्ये एक स्वयंपाकघर व एक काहेरची कोठली असावी. तसेच प्रत्येक घरकुलास एक दरवाजा व दोन छिडक्या
लोखंडी चांगल्या प्रतीच्या असाव्यात व दरवाजाचा आकार 6 x 2.5 फूट, छिडक्यांचा आकार 3 x 2 फूट ठेवावा.
तसेच लोखंडी मज्याची जाडी 24 गेज असावी. घरामध्ये स्वच्छ हवा व पुरेसा प्रकाश येण्याकरिता घराला सुमोरासमोर
छिडक्या असाव्यात. घराच्या जोत्याने बांधकाम दगडी व मजबूत असावे. घरामध्ये शाखावादी फरशी $1\frac{1}{2}$ इंच जाडीची
बसविणे आवश्यक आहे. घरांची उंची 9 फूट असावी. भितींना असून व बाहेरून प्लॅस्टर असावे. भूकंपप्रसूत भागा-
मध्ये घरकुले ही भूकंपरोधक असतील अशा पद्धतीने मजबूत बांधकाम करावे. घराच्या उक्ताकरीता स्थानिक गरजेनुसार
मजबूत चांगल्या प्रकारचे लोखंडी पत्र किंवा कौलांचा वापर करण्यास हरकत नाही. जिल्हा परिषदेच्या अधिपत्या-
खालील बांधकाम चालू असताना कार्यकारी अभियंता/उप अभियंता यांचेकडून सार्वजनिक बांधकाम विभागाने विहित
केलेल्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार पर्यवेक्षण केले जाते, त्याच धर्तीवर इंदिरा आवास योजने अंतर्गत घरकुलांचे बांधकाम
करताना पर्यवेक्षण करणे बांधकामकारक राहील.

घरकुलाकरीता ज्या नावाने गावठाण (जागा) उपलब्ध नसेल तेथे जिल्हाधिकारी यांनी घरकुलाकरीता प्राधान्याने
जागा उपलब्ध करून द्याव्यात. लाभार्थीची स्वतःच्या जागेवर घरकुले बांधण्याची इच्छा असेल व स्वतः जवळचे पैसे

किंवा साहित्य घालून घरकुल बांधावयाचे असेल तर त्यास संपूर्ण स्वातंत्र्य देण्यात यावे. परंतु घरकुल बांधताना शासनाने ठरवून दिलेल्या आराखड्यात फेरबदल होणार नाही, याची दक्षता घ्यावी.

2) आदर्श गाव :- घरकुले समूह पध्दतीने किमान 10 ते 20 घरकुले एकत्र बांधावीत व साहित्य स्थानिकरित्या उपलब्ध करून घ्यावीत जेणेकरून कमीत कमी खर्चामध्ये चांगल्या दर्जाचे घरकुल बांधण्यात यावे. इंदिरा आवास योजनेखाली आतापर्यंत झालेली घरकुले ही सहान प्रमाणांमध्ये अगर रांप्रविक अथवा वैयक्तिक लाभार्थीच्या जागेवर बांधण्यात आलेली आहेत. यामुळे काही प्रमाणात लाभार्थ्याला सोयी सुविधांपासून व परिवार व सुविधांपासून वंचित रहावे लागत असे. अशा विस्कळीत व तुटलेक स्वरूपात बांधण्यात आलेली घरकुले दिसावपास विखुरलेली दिसतात. या परिस्थितीमध्ये बदल करण्याची गरज आहे याचा विचार करून शासनाने घरकुलांचा विस्तृत समूह उभारण्यात यावा असा निर्णय घेतलेला आहे. यानुसार घरकुल योजनेतर्गत किमान 50 ते 100 घरकुलांची वसाहत तालुका स्तरावर समूह पध्दतीने उभी करावयाची आहे. अशी उभी केलेली वसाहत आदर्श वसाहत म्हणून करण्याचे राज्य शासनाने ठरविलेले आहे. आदर्श वसाहतीमध्ये सर्व परिसर सुविधा उपलब्ध करून देण्यात याव्यात. याचा लाभ ग्रामीण भागातील घरकुल लाभार्थींना होणार आहे. परिसर सुविधांमध्ये पक्के रस्ते बांधण्यात यावेत. ग्रामीण भागातील जनतेला आरोग्याचे प्रश्न नेहमी भेडसावत असतात. अस्वच्छतेमुळे त्यांच्या आरोग्यावर परिणाम होऊन रोगराई वाढीस लागते. यात अनुसरून स्वच्छतेसाठी गटारांची सोय करणे आवश्यक आहे. अशी गटारे बांधताना दलदल होणार नाही याची दक्षता घ्यावी. घरकुलांमध्ये निर्धुर चुल्हा पुरविण्यात यावा. वसाहतीमध्ये जवाहर रोजगार योजनेतर्गत सामाजिक वनीकरण कार्य-क्रमाधून, लाभार्थ्यास उपयोगी पडेल अशा झाडांची लागवड करण्यात यावी. आदर्श वसाहतीमध्ये लाभार्थ्यांच्या घरकुलात विद्युत पुरवठ्याची सोय करण्यासाठी शासनातर्फे राबविण्यात येणा-या संदर्भातील योजनेची मदत घेण्यात यावी.

3) घरबांधणीत स्वयंसेवी संस्थांचा सहभाग :- इंदिरा आवास घरकुल बांधणीसाठी ज्या स्थानिक स्वयंसेवी संस्थांची सहकारी संस्थांची चांगली कामे केल्याबद्दलची नांव आहे, अशा योग्य संस्थांमार्फतच घरकुल बांधणी करण्यात यावी. तसेच सदर संस्थांबरोबर ठराविक वेळेत घरबांधणी करण्याबाबत करारनामा करून घेतला जाईल याची दक्षता घ्यावी. यामुळे घरबांधणी कार्यक्रमास वेग येईल. स्वयंसेवी संस्थांची निवड करण्याचे अधिकार सर्वस्वी मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद तथा अध्यक्षा, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा यांचेकडे राहतील. सोबत घरकुलांचे संकल्पचित्र जोडण्यात आलेले आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

एम. बी. अप्पलवार,
सह सचिव,
महाराष्ट्र शासन.

प्रति.

मा. राज्यपालांचे सचिव,
मा. मुख्य मंत्र्यांचे खाजगी सचिव,
सर्व भेरी व राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन,
अतिरिक्त मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन,
शासनाचे सर्व सचिव,
सर्व विभागीय आयुक्त,
सर्व जिल्हाधिकारी,